

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

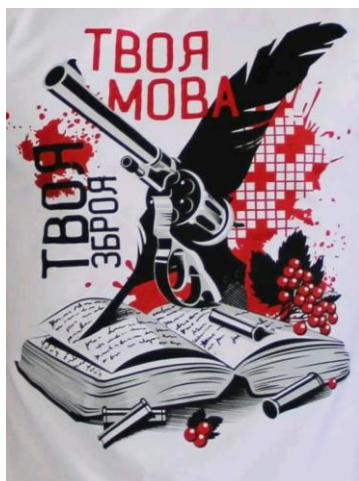

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

20 ЛЮТОГО 2026 РОКУ

Львів 2026

ЛІТЕРАТУРА

1. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? – К., 1968.– URL: <http://litopys.org.ua/idzuba/dz.htm>
2. Німчук В. Історія української мови. – К.: Наукова думка, 2004.
3. Всеукраїнський перепис населення 2001 року. Державна служба статистики України. – URL: <https://2001.ukrcensus.gov.ua/>
4. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року. – URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/76996.html>
5. Соціологічні дослідження Київського міжнародного інституту соціології (2022–2023 рр.). – URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&page=2&t=10>
6. Граматичний портрет української мови у XXI сторіччі: збірник тез наукових доповідей учасників Міжнародної наукової конференції на пошану доктора філологічних наук, професора Городенської Катерини Григорівни / упоряд.: Н. Г. Горголюк, Л. М. Колібаба, В. М. Фурса. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2024. 220 с.

УДК 37.035.6

МОВА У ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

Анатолій НЕСТЕР,

доктор технічних наук, доцент

Хмельницький національний університет

Гібридні війни сучасності — це комплексні конфлікти XXI століття, що поєднують відкриті військові дії з прихованими операціями, інформаційною пропагандою, кібератаками та економічним тиском. Метою є дестабілізація противника, підрив його інститутів та досягнення політичних цілей без прямого оголошення війни, що часто використовується державою-агресором, як у випадку Росії проти України.

У сучасному світі мова стала потужним інструментом, який використовують не тільки для комунікації, а й для впливу на суспільство, формування думок і, навіть, ведення гібридної війни. В умовах глобалізації, коли інформація має миттєвий доступ та величезне охоплення, мова стала не тільки засобом повсякденного спілкування, а й ключовим елементом стратегій маніпуляцій та пропаганди. Ця роль мови стає особливо очевидною у контексті гібридних війн, де засоби масової інформації, соціальні мережі та інші канали комунікації використовуються для підризу стабільності держави та маніпулювання суспільною свідомістю [1].

Україна є багатокультурною державою, але єдиною державною мовою є українська — мова корінного народу та основний засіб консолідації суспільства. Крім української, в державі функціонують понад 130 мов національних меншин (кримськотатарська, угорська, румунська, польська, тощо), а культура поєднує глибокі народні традиції з сучасним модерним мистецтвом. Національні мови та культури є унікальними системами, що формують етнічну ідентичність через специфічні мовні засоби, традиції та ментальність. Вони перебувають у постійній взаємодії: через запозичення, переклад та діалог культур відбувається збагачення, адаптація до глобалізаційних процесів та збереження самотності.

З початком російської збройної агресії та окупації українських територій стало очевидно, що сусідня Росія — це ворог України, а не братня країна, як це нав'язувалось радянськими та російськими ідеологами держави. Росія та її уряди роками системно працювали проти України: ставили на ключові посади в Україні своїх агентів впливу, підривали українську економіку, розвалювали військово-підпорядковували собі український бізнес та інформаційні канали, сіяли серед українських громадян розбрат. Особливих зусиль Росія доклала до інспірації в Україні «мовного конфлікту», який використано для підготовки військової агресії та її проведення.

Інформаційний фронт та фронт військовий, мають свої жертви. Затуманених пропагандою українських громадян агресор використовує на Донбасі, Херсонській та інших областях як «ополченців», як «живий щит». Ці люди можуть та використовуються для проведення терористичних актів на неокупованій території та є базою для збурення протестів і дестабілізації ситуації через відсутність тепла в домівках та електропостачання. Росія щоденно пробує через

засоби інформації переконувати світ, що Україна порушує права російськомовних громадян, збудує громадян через церкву московського патріархату. І така інформація поширюється на країни Заходу.

Під впливом російської пропаганди народи західноєвропейських держав можуть схилитися до думки, що певним регіонам України варто надати право і можливість відокремитися. Тому не потрібно допомагати Україні в її боротьбі проти російської держави. І деякі прояви цього явища видно в Словаччині, Угорщині.

Потрібно визнати, Росія так легко анексувала український Крим саме завдяки інформаційній кампанії, неправильній політиці нашої держави в Криму. Тим більше, що більша частина вояків української держави в Криму набирались з місцевих громадян [2].

Стратегії маніпулювання питанням мови наші східні сусіди продовжують успішно втілювати й сьогодні. Вони висвітлюють проблему на знакових часових відтинках і з різних ракурсів: від постановня ідеї мовної «слов'янської єдності» – одного з найпотужніших складників імперської міфології – через агресивне впровадження політики русифікації на законодавчому рівні до смислових маніпуляцій радянської пропаганди. Прояснено роль «радянської російської» в новітній окупаційній політиці РФ, випрозорено різні способи конструювання дійсності в нинішній Україні, зокрема шляхом творення деформованої картини світу засобами мови в інтернет-просторі та інших медіа [3].

Можемо визнати, що приклади такої ж політики вже були. Так у чехословацьких Судетах не було помітних міжетнічних конфліктів, нацистська Німеччина спровокувала сепаратистський рух, який підтримало місцеве німецькомовне населення. Вимоги судетських німців перед Другою світовою війною, сформульовані у «Карловарській програмі» (24 квітня 1938 року), базувалися на заклику до самовизначення та включали повну рівноправність з чехами, визнання німців як юридичної особи, встановлення чітких німецьких кордонів у ЧСР, право вільного сповідання нацистської ідеології та перегляд зовнішньої політики.

Чехословацьчина йшла на значні поступки (через вимоги Великобританії та Франції), зокрема у мовному питанні, але Німеччину це не спинило і пронимецьких настроїв судетців не змінило. У 1938 році Чехословацьчина володіла значним військовим

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

потенціалом та сучасною армією, але втратила його внаслідок Мюнхенської угоди. Країна мала потужну оборонну лінію в Судетах, розвинену військову промисловість (одна з найкращих у Європі) та нагромаджені запаси зброї, які після анексії Судетської області перейшли до Німеччини. Мюнхенська змова позбавила державу третини промислового потенціалу та значної частини населення, що унеможливило спротив. Зрештою, навіть територіальні поступки Чехословаччину не врятували й не використавши свій військовий потенціал вона опинилася під контролем Німеччини.

В Австрію нацистська Німеччина ввела війська й привела до влади австрійських нацистів. Німецькомовні австрійці опору не чинили. На референдумі 99,73% австрійців проголосували за приєднання до Німеччини. Світова спільнота майже не заперечувала, а загалом поставилася до аншлюсу нейтрально чи навіть схвально. Сталося це з мовчазної згоди і навіть під тиском інших європейських країн.

Ці приклади свідчать, що поступки агресору не приводять до миру а до нових територіальних захоплень тобто до війни. Які ж наслідки від війни в Україні, як вони відчуються у світі? Вторгнення Росії в Україну загрожує продовольчій безпеці мільйонів людей далеко за межами Чорноморського регіону в якому знаходиться і наша держава. Війна призвела до скорочення експорту продовольства з України та Росії (утруднився вивіз продовольства через порти та територію Польщі), зокрема, пшениці, кукурудзи та соняшникової олії, що призвело до зростання цін на ці товари; підвищила попит на продукти-замінники, включаючи альтернативні олії для приготування їжі; зменшила експорт добрив з країн Чорноморського регіону, змінивши кількість та характер культур, які виробники планують вирощувати в усьому світі. Водночас висока вартість енергоносіїв збільшує ціни на продукти харчування та добрива, які є предметом експорту українських сільськогосподарських виробників.

Отже, російсько-українська війна значно вплинула на економіку України, Близького Сходу та Північної Африки через порушення торговельних зв'язків, зростання цін на енергоресурси та продовольство, а також зменшення інвестиційної привабливості регіону. Для нашої країни це означає втрату традиційних ринків збуту, скорочення експорту зернових і металургійної продукції, а також необхідність адаптації до нових геоекономічних реалій. У країнах

Близького Сходу та Північної Африки підвищення цін на основні продукти харчування спричинило соціальну напругу та економічну нестабільність, посилюючи залежність від імпорту, особливо українського зерна. Водночас суттєві перебої з поставками енергоносіїв із Росії та санкції проти неї створили можливості для України посилити співпрацю з цими регіонами як постачальник продовольства та потенційний партнер у нових економічних проєктах.

Україна, як незалежна держава, переживає найбільшу гуманітарну і культурну кризу за всю свою історію, що зумовлено агресією з боку Російської Федерації. Ця війна не лише спричинила значні людські втрати, але й поставила під загрозу багатство української культурної спадщини (тут можна відмітити «Кримське золото» — колекція з понад 500 унікальних артефактів, яка експонувалася в Амстердамі та повернулася до України в листопаді 2023 року після тривалих судових процесів).

Військова агресія росії проти України, що розпочалася у 2014 році, спричинила масштабну гуманітарну кризу, яка триває й донині. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ) та інших джерел, понад 14 мільйонів українців були змушені покинути свої домівки з початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році. Ця цифра включає мільйони людей, які стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО) та тих, хто виїхав за кордон як біженці.

Висновок: мова у гібридній війні — це потужний інструмент впливу, що використовується для інформаційно-психологічних операцій, зміни свідомості та руйнування культурної ідентичності. Наслідками цього є глибока суспільна поляризація, дискредитація національних цінностей, створення стереотипів та ідеологічне підґрунтя для збройної агресії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волошина В.В. Мова як інструмент гібридної війни: маніпуляції, пропаганда та стратегія. Формування ефективності професійної мовної комунікації в умовах інформаційної агресії : матеріали круглого столу (м. Київ, 28 лютого 2025 р.). Київ : Київський інститут Національної гвардії України, 2025. С.102-109

2. Сергій Оснач. Мовна складова гібридної війни. URL : <http://language-policy.info/2015/06/serhij-osnach-movna-skladova-hibrydnoji-vijny/>

3. Мова як інструмент маніпуляцій в умовах гібридної війни / Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка Національної академії наук України. – Тернопіль : Джурпа, 2018. – 230 с

УДК 32:355.01(477)

**LANGUAGE POLICY OF UKRAINE AND ITS IMPACT ON
NATIONAL SECURITY**

Mykola PANASIUK,

*Anzhela POSOKHOVA, Ph.D. in Philology, Associate professor
Lviv State University of Life Safety*

The full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation in February 2022 fundamentally transformed the understanding of language policy within the Ukrainian state. Issues that had previously been viewed mainly through a cultural, social, or humanitarian lens gained strategic significance and became closely connected to national security. In wartime conditions, the Ukrainian language emerged not only as a means of communication but also as a symbol of sovereignty, resistance, and national unity, reflecting the broader struggle of the Ukrainian people for independence and self-determination [3].

Language policy in Ukraine is grounded in constitutional principles and reinforced by specific legislative acts that define Ukrainian as the sole state language. However, its role extends far beyond legal norms and administrative regulations. The state language performs a crucial function in shaping national identity, strengthening social cohesion, and maintaining political stability. During periods of external aggression, these functions become especially important, as language acts as a unifying force that connects citizens through shared historical memory, values, and collective responsibility for the future of the state [4].

In the contemporary security environment, language has become an integral element of hybrid warfare [2]. External actors increasingly rely on linguistic, cultural, and informational tools to influence public opinion, distort reality, and undermine internal stability. For many years, language-related narratives were deliberately used to justify interference in Ukraine's internal affairs and to create divisions within society. The consistent implementation of a state-oriented language policy reduces the effectiveness